

Klasyczna analiza jakościowa. 4A. Rozdział kationów I i II grupy analitycznej

I grupa – Ag^+ , Pb^{2+}

II grupa – Pb^{2+} , Cu^{2+} , Bi^{3+} , Sn^{2+} , Sn(IV) , As(III) , As(V)

W systematycznej analizie kationów ważna jest **kolejność** stosowania odczynników grupowych, przy czym należy pamiętać, że odczynniki kolejnych grup mogą wytrącać osady także z kationami grup poprzednich, jeżeli te nie zostaną właściwie usunięte (należy sprawdzać całkowitą wytrącenia danej grupy).

Ponieważ systematyczna analiza kationów mieszaniny jonów metalicznych z wszystkich grup analitycznych jest bardzo pracochłonna, studenci wykonają dwie analizy kontrolne roztworów zawierających:

- ✓ mieszaninę **3** kationów z **grup I i II** (instrukcja **4A**) oraz
- ✓ mieszaninę **3** kationów z **grup III – V** (instrukcja **4B**).

Z próbki pierwotnej kationów **I i II grupy** można wykryć bez rozdzielania następujące jony:

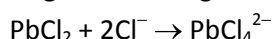
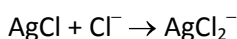
- ✓ jon Pb^{2+} – reakcją kroplową,
- ✓ jon Ag^+ – przesącz, po rozpuszczonym osadzie AgCl w $2\text{M NH}_3\cdot\text{H}_2\text{O}$, zadajemy 2M HNO_3 ; wytrącenie białego osadu AgCl , który po czasie ciemnieje ($\downarrow\text{Ag}$) świadczy o obecności tego jonu,
- ✓ jon Cu^{2+} – niebieskawe zabarwienie próbki może świadczyć o obecności Cu^{2+} ; dodanie do próbki kilku kropeł stężonego $\text{NH}_3\cdot\text{H}_2\text{O}$ i zmiana barwy roztworu na intensywnie niebieski dowodzi powstania kompleksu $[\text{Cu}(\text{NH}_3)_4]^{2+}$.

Ważne jest, aby przy sprawdzaniu obecności jonów Bi^{3+} , arsenu i cyny całkowicie oddzielić od nich kation Ag^+ (Schemat 1).

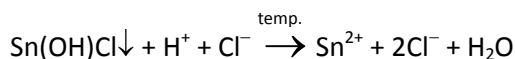
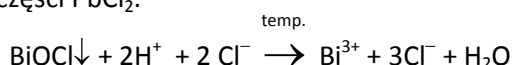
Warunki wytrącania I grupy kationów:

1. odczynnik grupowy: 1M HCl ,
2. temperatura: wrzenia.

Przy wytrącaniu I grupy kationów stosuje się 1M HCl , gdyż większe jego stężenie może powodować częściowe rozpuszczanie osadów AgCl i PbCl_2 .

Analizowana próbka kationów **I i II grupy** analitycznej może zawierać nie tylko osad trudno rozpuszczalnych chlorków Ag^+ ($K_{\text{SO}} \approx 1 \cdot 6 \cdot 10^{-10}$) i Pb^{2+} ($K_{\text{SO}} \approx 1 \cdot 6 \cdot 10^{-5}$), ale także osad zasadowych soli bizmutu i cyny, które po dodaniu 1M HCl i ogrzaniu w temp. wrzenia przechodzą z powrotem do roztworu. Podwyższona temperatura powoduje jednak rozpuszczenie części PbCl_2 .

Schemat 1. Oddzielenie jonu Ag^+ od **II grupy** analitycznej.

ok. 5 cm^3 próbki (kationy grup I i II)		
+ 1M HCl dopóki powstaje osad; ogrzać do wrzenia		
$\downarrow\text{AgCl}$	ślady $\downarrow\text{PbCl}_2$	przesącz: Pb^{2+} + kationy II grupy
przemyć gorącą wodą		kilka kropli przesącza umieścić na szkiełku zegarkowym i sprawdzić całkowitą strącenia Ag^+ za pomocą 1M HCl
$\downarrow\text{AgCl}$	Pb^{2+} , Cl^-	
+ $2\text{M NH}_3\cdot\text{H}_2\text{O}$	1. ochłodzenie probówki pod zimną wodą – na ściankach osad PbCl_2	
$[\text{Ag}(\text{NH}_3)_2]^+$, Cl^-	2. reakcja kropłowa z próbki pierwotnej lub z przesącza	
+ 2M HNO_3		
1. $\downarrow\text{AgCl}$		
2. osad po czasie ciemnieje ($\downarrow\text{Ag}$)		

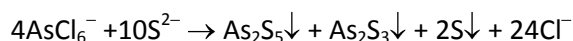
Warunki wytrącania II grupy :

1. odczynnik grupowy: H₂S lub AKT*
2. pH: pH ~ 0.5, gdy c_{HCl} ≈ 0.3M
3. temperatura: wrzenia.

Do przesącza po oddzieleniu I grupy dodaje się 2M NH₃·H₂O do wystąpienia trwałego zmętnienia, które rozpuszcza się w kilku kroplach rozcieńczonego HCl. Następnie dolewa się taką ilość 2M HCl, aby stężenie jego w roztworze wynosiło 0.3M, czyli np. na 6 kropli zobojętnionego roztworu dodaje się 1 kroplę 2M HCl. Do tak otrzymanego roztworu o pH ~ 0.5 dodaje się 1-2 cm³ AKT. Probówkę zamyka się korkiem z rurką i ogrzewa we wrzącej łaźni wodnej (temp. ok. 90° C) pod wyciągiem przez ok. 10 min. Osad oddziela się od przesącza i przemywa 0.3M HCl.

Utrzymanie pH ~ 0.5 przy wytrącaniu siarczków II grupy jest konieczne ze względu na to, że przy niższym pH siarczek Sn²⁺ (K_{SO} ≈ 8·10⁻²⁹) może rozpuścić się (SnCl₄²⁻), a przy wyższym pH siarczek arsenu może nie ulec strąceniu. W tych warunkach nie strąci się także ZnS (K_{SO} ≈ 8·10⁻²⁶) o najniższym iloczynie rozpuszczalności spośród siarczków III grupy.

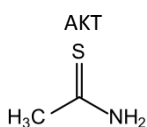
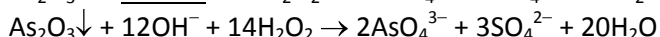
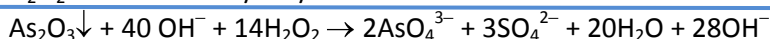
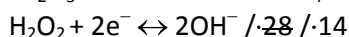
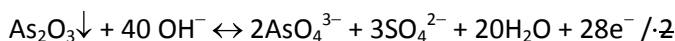
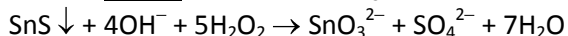
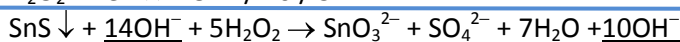
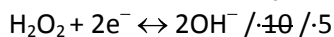
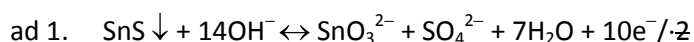
Jony As(III) i As(V) w środowisku niezbyt silnie kwaśnym występują w postaci anionów : HAsO₃²⁻ i HAsO₄²⁻, które nie reagują z jonami S²⁻. Siarczki tych jonów mogą wytrącić się tylko z formy zasadowej, którą otrzymuje się poprzez silne zakwaszenie roztworu. W przypadku As(V) do całkowitego jego strącenia należy użyć stężonego kwasu HCl.

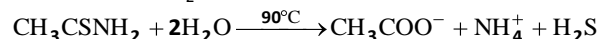
Wytrącone siarczki jonów II grupy analitycznej różnią się właściwościami kwasowo-zasadowymi. Siarczki Pb²⁺, Bi³⁺, Cu²⁺ (podgrupa II a), a także Sn²⁺ mają właściwości zasadowe, natomiast siarczki Sn(IV), As(III) i As(V) – właściwości amfoteryczne z przewagą kwasowych (podgrupa II b). Wykorzystuje się to przy ich rozdziale.

Są 2 metody rozdziału grupy II na podgrupy, w których do rozpuszczania siarczków podgrupy II b stosujemy:

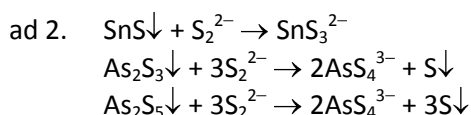
1. KOH + H₂O₂ – woda utleniona utlenia jony podgrupy II b zwiększając ich właściwości kwasowe (większa rozpuszczalność w mocnych zasadach); z reguły stosuje się KOH, gdyż w przypadku obecności antymonu mógłby utworzyć się z NaOH trudno rozpuszczalny osad Na[Sb(OH)₆].
2. (NH₄)₂S₂ – wielosiarczek amonu również utlenia jony podgrupy II b.

*Odczynnik AKT (Amid Kwasu Tiooctowego) w roztworze wodnym jest trwały, natomiast ogrzany do temp. ok. 80°C (temperatura wrzącej łaźni wodnej) w środowisku kwaśnym lub zasadowym ulega reakcji hydrolizy z utworzeniem H₂S.

Tak powstały H₂S (*in statu nascendi*) wytrąca grubokryształiczne, łatwe do sączenia osady siarczków.

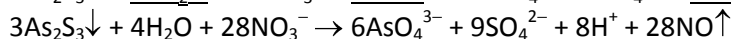
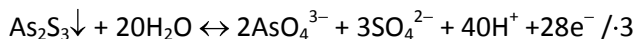
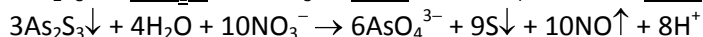
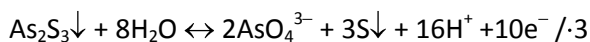
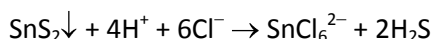
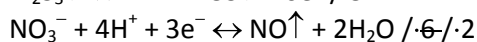
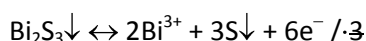

Rozdział siarczków **podgrup IIa** od **IIb** przeprowadza się według Schematu 2.

Schemat 2. Rozdział **II grupy** analitycznej

Pb ²⁺ , Bi ³⁺ , Cu ²⁺ , Sn ²⁺ , Sn(IV), As(III), As(V), Cl ⁻			
+2M NH ₃ ·H ₂ O + 2M HCl (pH~0.5) + AKT + ogrzewanie w temp. wrzącej łaźni (10 min.)			
↓PbS, ↓Bi ₂ S ₃ , ↓CuS, ↓SnS, ↓SnS ₂ , ↓As ₂ S ₃ , ↓As ₂ S ₅ , ↓S			
(I metoda) + 1-2 cm ³ 2M KOH + 3-4 krople 3% H ₂ O ₂ + ogrzewanie			
↓PbS, ↓Bi ₂ S ₃ , ↓CuS, ↓S		SnO ₃ ²⁻ , SnO ₂ S ²⁻ , AsO ₄ ³⁻ , AsO ₃ S ³⁻	
+2M HNO ₃ + ogrzewanie (5 min.; zbyt długie ogrzewanie może być szkodliwe ze względu na utlenienie S ²⁻ do SO ₄ ²⁻)		+ HCl do pH~0.5, 5-7 kroplel AKT, ogrzewać ok. 5 min.	
Pb ²⁺ , Bi ³⁺ , Cu ²⁺ , ↓S (oddzielić S)		↓As ₂ S ₃ , ↓As ₂ S ₅ , ↓SnS ₂	
Pb ²⁺ , Bi ³⁺ , Cu ²⁺		5-10 kroplel st. HCl, ogrzewać 5 min.	
+2-3kroplel st. H ₂ SO ₄ ; ogrzewać do wydzielenia się białych dymów SO ₃ (świadczy o całkowitym rozkładzie HNO ₃); rozcieńczyć H ₂ O		↓As ₂ S ₃ , ↓S, SnCl ₆ ²⁻ oddzielić osad od roztworu	
↓PbSO ₄ (biały)	Bi ³⁺ , Cu ²⁺	↓As ₂ S ₃ , ↓S	SnCl ₆ ²⁻
	+2M NH ₃ ·H ₂ O	+st. HNO ₃	+ opiłki Fe, temp.
	↓Bi(OH) ₃ (biały)	[Cu(NH ₃) ₄] ²⁺	AsO ₄ ³⁻ , ↓S (oddzielić)
	+ Sn(OH) ₄ ²⁻		+ (NH ₄) ₂ MoO ₄
	↓Bi (czarny)	↓(NH ₄) ₃ As(Mo ₃ O ₁₀) ₄ (żółty)	↓Hg ₂ Cl ₂ (biały)

Reakcje zachodzące podczas rozpuszczania siarczków:

Zalecane podręczniki:

1. J. Minczewski, Z. Marczenko, "Chemia analityczna 1. Podstawy teoretyczne i analiza jakościowa", PWN Warszawa 1997 (i wydania późniejsze).
2. F. Domka, „Chemiczne metody analizy jakościowej”, WN UAM Poznań 2003.
3. N. Błok, „Jakościowa analiza chemiczna”, PWN Warszawa.